

Nr 52.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne; given Stockholms slott den 14 februari 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag ur protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Domö:

I syfte att utröna huruvida utsikter funnes att genom djupundersökningar i sydvästra Skånes kritostråke påträffa salter, olja eller gas har riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag anvisat för geologisk-geofysisk undersökning av sagda område för budgetåret 1938/39 ett reservationsanslag å 100,000 kronor, för budgetåret 1939/40 ett dylikt anslag å 380,000 kronor och för budgetåret 1940/41 ett dylikt anslag å 45,000 kronor. En av Sveriges geologiska undersökning i slutet av november 1939 gjord framställning om anvisande av anslag för fullföljande av ifrågavarande undersökningsarbeten genom djupborrningar fann Kungl. Maj:t genom beslut den 21 juni 1940 icke för det dåvarande föranleda någon åtgärd.

I skrivelse den 24 januari 1941 har *Sveriges geologiska undersökning* bemäntat, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för anvisande av ett reservationsanslag av 410,000 kronor för utförande av en djupborrning efter salt och olja vid Höllviken i Skåne. Ämbetsverket anför i detta ämne i huvudsak följande:

Vid tiden för Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 21 juni 1940 hade den världspolitiska situationen utvecklats därhän, att ämbetsverkets då föreliggande plan, som förutsatte borrningens utförande med amerikansk utrustning och delvis sådan personal, icke torde hava kunnat realiserats på grund av den inträdda, så gott som fullständiga avspärningen västerifrån. Detta gällde i än högre grad för närvarande; företagna utredningar hade också givit vid handen, att det tycktes vara uteslutet att nu kunna få en sådan borrning som den 1939 föreslagna på ett tillfredsställande sätt utförd av någon utländsk europeisk borrfirma.

Ämbetsverket hade under dessa förhållanden ånyo undersökt möjligheten att med anlitan av inhemsk borrt teknik åtminstone på ett ställe söka lösa problemet om olje- och saltförekomster i Skåne. En ny anledning att ånyo överväga alternativet att utföra en borrning med inhemsk utrustning hade tillkommit dels genom åtskilliga nya resultat av de fortsatta geologisk-geofysiska detaljutredningar, vilka utförts efter avgivande av ämbetsverkets borrförslag av 1939, dels ock genom vissa uppnådda förbättringar i den svenska borrt tekniken i vad denna avsåge arbeten av nu ifrågavarande slag.

Den fortsatta detaljundersökningen av sydvästligaste Skåne för slutgiltigt fastställande av läget för en första djupborrning därstädes hade sålunda givit till resultat, att det numera förefunnnes utsikt att redan inom djup, som kunde uppnås med förbättrade svenska maskiner, kunna konstatera befintligheten av salt och olja inom detta område. Under alla omständigheter skulle en sådan borrning giva en god inblick i Skånes eventuella salt- och oljeförning samt, även om den ej skulle giva produktivt resultat, lämna ur praktisk synpunkt så värdefulla upplysningar om de genomborrade lagrens egenskaper, att den skulle mycket väsentligt minska omkostnaderna för de djupare borrhål, som framdeles erfordrades för en fullständig kännedom om Skånes salt- och oljemöjligheter.

De svenska maskinerna vore byggda för 1,000 meters borrdjup, till vilket djup borringar kunde kontrakteras, men då man utomlands uppnått 1,200 meter med dylika maskiner borde ett försök göras att uppnå detta djup, vartill vederbörande borrningsfirma även förklarat sig vara beredd.

De geologisk-geofysiska fältundersökningarna för utredningen av Skånes olje- och saltfråga vore nu i det närmaste slutförda liksom också större delen av bearbetningen från praktisk synpunkt av det omfattande materialet. Dock återstode vissa delar att ytterligare bearbeta, varför en fullständig slutlig redogörelse för undersökningsresultaten icke nu kunde lämnas. Vad som nu blivit känt vore dock tillräckligt för att motivera det nu föreslagna borrhålets utförande.

De utförda arbetena ådagalade, att visserligen flera platser inom sydvästra Skåne torde böra bliva föremål för uppborrning, men att största utsikterna att påträffa olja eller salt dock funnes inom den sydvästligaste delen därav, vilken kunde benämnas *Skånör-området i vidsträckt bemärkelse*.

I den blivande slutredogörelsen för den geologisk-geofysiska utredningens resultat komme en detaljerad framställning att givas över sydvästra Skånes geologiska och tektoniska byggnad. Här finge endast framhållas, att den översta lagerhorisont, som hade goda möjligheter att ackumulera olja, gas och saltvatten, vore wealdensanden, ett sandlager tillhörande kritans botten-

lager (wealden), som tillhörde gränsområdet mellan krita och jura och vilken genom den allra sista tidens undersökningar visats hava en betydande utbredning i Skåne. I Tyskland och England hade dessa lager (wealden och purbeck) några av de viktigaste oljehorisonterna. Sanden vore i Fyledalen cirka 200 meter mäktig och täcktes av en ungefär lika mäktig wealdenlera, som kunde väntas tjänstgöra som ett skydd för eventuella salt- och oljefyndigheter. Fyndigheter kunde i första hand väntas under uppvälvningar av wealdenleran. Tre mera betydande sådana uppvälvningar hade fastställts, nämligen Höllviksdomen, Vellingedomen och en från trakten av Trelleborg mot norr löpande rygg, den s. k. Anderslövsryggen. Skiktets överyta låge i dessa tre fall respektive 590, 740 och 680 meter under havsytans nivå, medan eventuell oljeproduktiv sand kunde väntas först på respektive 790, 970 och 900 meters djup under markytan, under förutsättning nämligen att wealden hade i huvudsak ensartad utbildning och mäktighet inom Skåne.

Vid Höllviken skulle man alltså med en borrhning till 1000 meters djup nå 210 meter ned i den eventuellt fyndiga formationen, men i Vellingedomen endast 30 meter och på Anderslövsryggen högst 100 meter. Endast i Höllviksdomen hade man alltså utsikter att med en 1,000 meters borrhning mera ingående undersöka wealdensanden. Redan av detta skäl borde nämnda dom i första hand uppböras.

Även andra skäl talade för Höllviksalternativet. Vellingedomen och Anderslövsryggen kunde visserligen förväntas hava större ackumulationskapacitet för eventuell olja eller gas än Höllviksdomen, men det vore knappast troligt att större sådana ansamlingar kunde hava bildats i de två förstnämnda utan att detta på något sätt skulle giva sig tillkänna i en borrhning vid Höllviken, eftersom den yttersta orsaken till dessa ansamlingar i alla tre fallen måste vara en allmän kolvätebildning i den skånska delen av sänkan framför det fenno-skandiska blocket.

Det nyss anförda avsåge de skäl, som kunde anföras för en uppbörning av Höllviksdomen på olja. Beträffande dess möjligheter att hålla salt finge följande anföras. Magnetiska och tyngdkraftmätningar visade, att Vellingedomen och Anderslövsryggen hade en kärna av »urberg», men att Höllviksdomen saknade en sådan. Redan detta talade för att den senare vore av saltdomtyp, vilket också antyddes av dess form. Vidare vore den belägen rätt över en trappformig störning i bottenskikten, vilken enligt erfarenhet från utländska saltdomsfält kunde ge initial till uppstigandet av en saltstock, därest saltlager av tillräcklig mäktighet förefunnes. De sista årens undersökningar i Danmark och Tyskland hade gjort det allt mera troligt, att saltbildning försiggått även i den svenska delen av det fennoskandiska blockets försänka. Då eventuella saltlager i Skåne kunde väntas vara mäktigast strax utanför Skanör, hade Höllviksdomen ett gynnsammare läge för saltdomsbildning än Vellingedomen och Anderslövsryggen.

Även om sålunda ett flertal skäl talade för att Höllviksdomen hade en saltkärna, vore det emellertid ej säkert, att denna saltkärna kunde nås med ett 1,000 meters eller ens ett 1,200 meters djupt borrhål. Då emellertid en saltfylld spricka och högprocentigt saltvatten uppbörats i Danmark i wealdenavlagringar, låge det nära till hands att vänta sig att vattnet även i den svenska wealdensanden skulle vara så mättat på salt, att det kunde exploateras. Läget omedelbart intill Falsterbokanalen skulle givetvis underlätta exploateringen av en i normala fall så lågvärdig vara som koksalt.

Vid övervägande av den nuvarande situationen, som endast medgäve borrhandet i Skåne av cirka 1,000—1,200 meters djupa borrhål, hade ämbetsverket sålunda funnit, att tills vidare endast Höllviksdomen erbjöde sådana utsikter till fynd av salt-, olja- eller gasfyndigheter, att den kunde föreslås till omedelbar uppbörning.

I fråga om kostnaderna för en borrhning till 1,000—1,200 meters djup har ämbetsverket anfört följande:

1) Efter underhandlingar med Svenska Diamantbergborrningsaktiebolaget, den enda firma som i detta fall kunde komma i fråga, hade ett kontraktsförslag upprättats, enligt vilket bolaget vore berett att utföra borrhningen till 1,000 meters djup för kronor 251,500

Under förutsättning att bolaget, såsom det ansåge sannolikt, lyckades neddriva borrhålet till 1,200 meters djup, ökades nyssnämnda belopp proportionellt mot djupökningen, således med » 50,500

Till dessa kostnader komme ytterligare följande:

2) Mark och tillfartsväg till borrhplatsen, förslagsvis . . . » 10,000

Borrhplatsen vore belägen i Höllvikens villasamhälle vid sandstrand, varför markvärdet vore relativt högt, varjämte förstärkning av tillfartsvägen erfordrades.

3) Försäkring av materielen » 1,500

4) Geologisk övervakning av borrhningen och undersökning av borrhkärnor på platsen » 32,000

Övervakningen förutsattes ske oavbrutet i skift av tre yngre geologer under ledning av en äldre geolog, som följt skåneundersökningarna från början. Denne skulle samtidigt utföra mikropaleontologisk undersökning av borrhkärnor och borrhslam för bestämmandet av åldern och beskaffenheten av de lager, som genomborrades. För dessa arbeten erfordrades ett laboratorium på platsen och en assistent. Kostnaderna beräknades bliva:

Övervakning kronor 12,000

Mikropaleontologiska undersökningar » 10,000

Laboratorium » 10,000

kronor 32,000.

5) Geokemisk undersökning av borrhkärnor, borrhslam och berggrundsvatten » 20,000

Dessa undersökningar, som avsåge att fastställa huruvida borrhningen närmade sig någon djupare liggande olje-, gas- eller saltfyndighet, vore särskilt viktiga i detta fall, särskilt som genomborrhning av hela den eventuellt fyndiga zonen ej kunde komma i fråga.

Ifrågavarande undersökningar avsåges utförda på i Sverige befintliga för ändamålet särskilt ägnade enskilda mikrokemiska laboratorier.

6) Kontor och administration i Höllviken » 10,000

7) Bostad för tjänstemän i Höllviken » 3,000

8) Rese- och traktamentskostnader » 5,000

På grund av svårigheten att nu exakt beräkna kostnaderna för dylika arbeten, särskilt borrhtidens längd, hade de kostnader, som fölle utanför kontraktsförslaget, d. v. s. 132,500 kronor ansetts böra ökas med 20 procent eller med » 26,500

Summa kronor 410,000.

Borrhningen hade beräknats taga en tid av omkring 10 månader.

Skulle fyndighet påträffas, kunde borrhningen omedelbart användas för produktion.

Kommerskollegium har i infortrat utlåtande den 1 februari 1941 tillstyrkt bifall till framställningen såsom sannolikt innefattande den enda nu praktiskt framkomliga vägen för dylika undersökningars anställande.

Enligt den av Sveriges geologiska undersökning utarbetade allmänna plan, *Departements- chefen.* som låg till grund för den geologisk-geofysiska undersökning av sydvästra Skånes kritområde till vars utförande 1938—1940 års riksdagar anvisat medel, avsågs att på basis av genom denna förberedande undersökning vunna resultat sedermera avgöra, huruvida samt, därest resultaten vore positiva, på vilka platser och i vilken omfattning ifrågavarande undersökningsarbeten borde fullföljas genom djupborrningar. Av ämbetsverkets framställning inhämtas, att de förberedande fältundersökningarna äro i det närmaste slutförda liksom också att större delen av det omfattande materialet undergått vederbörlig bearbetning från praktisk synpunkt. Enär vissa delar återstå att ytterligare bearbeta, har en slutlig redogörelse för undersökningsresultaten ännu icke kunnat lämnas. Enligt ämbetsverkets mening motiverar emellertid redan det nu föreliggande resultatet, att undersökningarna fullföljas genom djupborrning.

Ämbetsverkets under senhösten 1939 avgivna förslag i samma syfte förutsatte, såsom tidigare erinrats, att amerikanska maskiner och, i viss utsträckning, amerikansk personal skulle användas för borrhningsarbetena. Bland annat med hänsyn härtill fann Kungl. Maj:t icke skäl att under rådande förhållanden äska anslag till förslaget genomförande. Sedan det nu visat sig möjligt att utföra erforderliga djupborrningar med anlitan av inhemsk materiel och uteslutande inhemsk arbetskraft, synes frågan hava kommit i ett annat läge. Jag tillstyrker, att möjlighet beredes att, i den omfattning som i ärendet föreslagits, fullfölja de gjorda undersökningarna. I enlighet härmed skulle arbetet tillsvidare begränsas till borrhningar vid Höllviken. Mot det för detta ändamål föreslagna beloppet, 410,000 kronor, har jag ej något att erinra. Beloppet torde böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Under åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under tionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 410,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Forssberg.